

ІВАН КРЕВЕЦЬКИЙ.

НЕОПРАВДАНИ ДОКОРИ.

До історії т. зв. „Руського Інституту“ (Studium ruthenum)
на львівському університеті кін. XVIII — поч. XIX вв.

У ЛЬВОВІ, 1911.

—
З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка.

378(с47.743А) «17»(09)

ЛНБ України ім.В.Стефаника

01150644 (L)

Відбитка з Записок Наук. Тов. ім. Шевченка, том СІІ.

Збірка М. С. ВОЗНІКА

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ ІІ- 35811

І. П. Товаришова
М. Козубова

Львів, 19/г. 911.

Неоправдані докори.

До історії т. зв. „Руського Інституту“ (Studium ruthenum) на львівським університеті.

Подав Іван Кривецький.

I.

Як відомо, в 1787 р. засновано на львівським університеті науковий інститут т. зв. studium ruthenum, в яким певні предмети з богословських і філософічних наук мали викладати ся українською мовою. В 1790 р. українські (в дійсности церковно-славянські) виклади обіймали вже на богословським відділі: церковну історію (викл. Т. Захаряевич), гебрайську й грецьку мову та бібл. герменевтику (викл. А. Радкевич), догм. богослове (викл. М. Гриневецький), морал. богослове (викл. А. Павлович), церк. право (викл. А. Ангелович); на філософічним відділі: чисту й прикладну математику (викл. І. Земанчик), фізику (той сам), теоретичну й практичну філософію (викл. П. Лодій). Виклади сі, призначені виключно для певної катеґорії гр.-кат. богословів, не тривали одначе довго. З початком шк. р. 1803/4 замкнено перший, а з початком 1804/5 р. другий рік філософії. З тим перестав істнувати фактично т. зв. руський інститут. Виклади (укр.) на теології тривали виправді ще декілька років, до 1808 р., одначе відбували ся вони вже не на університеті (який в 1805 р. перенесено зрештою зі Львова до Кракова), але, як взагалі всі богословські виклади, в генеральнім гр. к. семінарі.

Яка-ж була причина такого короткого істновання сього будь-що-будь інтересного сурроґату українських викладів на львівським університеті кін. XVIII—поч. XIX вв.?

Відповідь на се питання пробував дати перший Й. Левицький ще в 1834 р. На його думку — причиною тою були самі Українці. „Се добродійство великодушного монарха (зн. „руський

інститут⁴⁾ — говорить він у передмові до своєї „Граматики“¹⁾ — не вміли Русини оцінити, як слід. Замість того, щоби використувати сю нагоду як головний спосіб для виображення своєї рідної мови, бачили вони певного роду упосліджування в тім, що не слухали, як Німці й Поляки, філософії й теології в латинській мові, й самі причинили ся до знесення сього „інституту“.

Іншу причину знесення сих студій подає знов др. І. Гарасевич. У своїй історичній замітці про сей інститут, уміщеній у „Зорі Галицькій“ з 1851 р., всю вину його упадку складає він на львівського вірменського архієпископа Шимоновича, чи навіть на всіх Вірмен взагалі. „Так від 1787 до 1810 (?) р. тривали сі виклади (українські — згл. церк.-слов.) безпереривно, пише він²⁾, одначе на предложенне вірменського архієпископа Шимоновича, який був тоді директором богословського виділу, мимо супротивлень наших пок. архиєреїв, сі виклади в руській мові на тутешнім університеті устали. Причина такого предложення зі сторони Вірмен була та, що університет був обсаджений по найбільшій часті Русинами, які виключно були спосібними викладати філософію й богослове в руській і латинській мові; отже Вірмени, бажаючи ввести також і своїх на університетські катедри, старали ся всіми силами вкупі з іншими своїми поплечниками знищити сей корисний заклад. Підступ і жадоба хліба привели їх до сього! — кінчить автор.

Ще іншу причину упадку „Руського інституту“ подав Я. Головацький. Виновниками вийшли — Поляки. „...вони (Поляки) постарали ся під ріжними претекстами, говорить він³⁾, підрити сю основу руської народньої освіти. Вони викликали суперництво між Русинами латинських і руських студій, виставили останніх на наругу й погорду, називаючи їх Луцаками, дячками. Наші батьки ще памятали ті безглузді анекдоти, якими дразнили слухачів руських студій. З другої сторони вміли вони поробити заходи в правительства під видом прихильности до престола й Риму й оклеветали Русинів і т. д.“

¹⁾ I. Lewicki, Grammatik der ruthenischen oder klein-russischen Sprache in Galizien. Przemysl, 1834, ст. III—IV.

²⁾ Др. І. Гарасевич, О преподаваніяхъ на рускомъ языкѣ въ всеучилищи Львовскомъ заведенныхъ всеимпловствѣйшимъ Императоромъ Іосифомъ I (sic!) (Зоря Галицка, 1851, ч. 61).

³⁾ Я. О. Головацький, О первомъ литературно-умственномъ движеніи Русиновъ въ Галиціи со временъ австрійского владѣнія въ той землѣ (Науковий Сборникъ... гал.-русс. Матицы, 1865).

Всі наведені висше причини упадку т. зв. *Studium ruthe-
num* повторив пізнійше дословно проф. О. Огоновський у своїй
„Історії руської літератури“. Він жаліє, що „сим добродій-
ством не вміли Русини гаразд покористувати ся, тому що про-
фесори намагали ся учити в мертвім церковно-славянськїм язи-
ці“¹⁾, й обурюєть ся на те, що „найшлись між нашими земля-
ками такі недоуми, що самі домагались усунення руських
викладів з університету і з ліцея, добачуючи в студіях латин-
ських висшу прикмету схолястичної мудрости і поруку більшого
поважання від правительства і суспільности“²⁾.

Вкінці ще одну причину занидіння „Руського інституту“
подав др. Ів. Франко у своїм огляді історії української літера-
тури в російськїм Енциклопедичнїм словарі Брокгауз-Ефрона.
„Від р. 1797, говорить він, „руський інститут“ зачинає схи-
ляти ся до упадку; в 1808 р. виклади на українськїй мові зов-
сім зупиняють ся. Головною причиною невдачі була мертвота
й схолястичність викладу, яка зависіла не від лекторів,
але від уряду, який приписував, якою книжкою повинен кори-
стувати ся лектор кожного предмету“³⁾.

За вчисленими висше авторами пішов автор шкільних під-
ручників історії української літератури д. Ол. Барвінський⁴⁾,
а вкінці й найновійший історик українського літературного від-
родження у Галичині д. М. Тершаковець, присвячуючи сьому
питанню окремиї розділ (2-ий) у своїм „Галицко-рускїм літера-
турнїм відродженю“. Сей останній обурюєть ся навіть на еп.
Снігурьського, який, коли М. Гриневецький радив йому в 1819 р.
„jako środek pomnażania duchowieństwa, aby u Rządu pro-
sić o przywrócenie Studiów ruskich“, відповів: „że nie

¹⁾ О. м. Огоновскій, Исторія литературы рускои. Льв., 1889.
Ч. II, в. 1, ст. 12.

²⁾ *ibid.* ст. 58 (тут покликуєть ся автор на цитовані висше слова
Левицького).

³⁾ Ив. Франко, Южнорусская литература (Ф. А. Брокгаузъ —
И. А. Ефронъ, Энциклопедическій Словарь. Спб., 1904, т. XLI, ст. 310).

⁴⁾ Пр. у найновійшїм виданню підручника історії укр. літератури
для учительських семінарів читаємо: „Однак Русини не вміли сим від-
повідно покористувати ся, бо тодішні професори намагали ся учити
мертвим язиком церковно-словенським, або язиковою мішаниною (церковно-
московско-польско-рускою). Многі добачали в руських викладах упослі-
дження, вважаючи латинськїй язик чимсь висшим“ (Ол. Барвінський,
Вибір з українсько-рускїй літератури для III і IV року учительських
семінарій. У Львові, 1910. Ст. CXLVII; його-ж, Огляд історії укра-
їнсько-рускїй літератури. У Львові, 1910. Ст. CXLVII).

nie jest zbawienniejszego, iak w języku ojczystym uczyć się, ale z drugiej strony zważając, że Rząd dla oszczędzania funduszu zaledwie pozwoliłby, i nam samym w tych okolicznościach, gdzie między łacinnikami jesteśmy, własna nasza polityka o to prosić nie pozwala. Albowiem chociaż z ruskich studiów są dobrymi parochami na wsi, wszelakoż w naukach drugim wyrównać nie mogą, — a також вдаряє на Головацького, заявляючи, що „наведений висказ його (про причини упадку „руського інституту“) неоправданий¹⁾ (на іншим місци: „гадка справедлива, та лише вчасти“)²⁾; „він (сей висказ) подиктований радше ворожнечою автора (Головацького) до Поляків, яка у ренеґата-Головацького мала заступити патріотизм та відвернути увагу людей від його апостазії від давних ідеалів з молодечих літ, — та кинений „ні к селу, ні к городу“ pro domo sua, бо закид заснічення руських катедр професорами йосифіїнської епохи мусимо віднести і до самого Голов. і т. д.“³⁾.

II.

Як бачимо, майже кождий із вичислених висше авторів подає иншу причину упадку т. зв. „Руського Інституту“ на львівським університеті кін. XVIII—поч. XIX вв. Переважив одначе докір, зроблений тогочасним галицьким Українцям перший раз Й. Левицьким, що упадку згаданої наукової інституції винні вони самі, не вмюючи оцінити, як слід, її значіння й домагаючись навіть її скасування. Докір, безперечно тяжкий, набирає на перший погляд навіть прикмет певної правдоподібности, коли зважимо, що поодинокі факти, на яких деякі автори опирають своє обвинуваченне (пр. ненародня мова викладів, їх мертвота, схолястичність, неохота до них самих тогочасних Українців й ин.) — правдиві.

А одначе, не зважаючи на все те, докір сей оправданий тільки на перший погляд. В дійсности — тогочасних гал. Українців в упадку „Руського Інституту“ винуватити зовсім не можна, не зважаючи на макаронічну мову чи мертвоту й схолястичність викладів тогочасних професорів, ані навіть на безперечну неохоту до сих власне викладів. Що річ маєть ся так, се постараємо ся виказати у дальших рядках.

¹⁾ М. Тершаковець, Галицко-руське літературне відроджене. У Львові, 1908, ст. 8.

²⁾ *ibid.* ст. 7. ³⁾ *ibid.* ст. 8.

Перший закид дотикає, як ми згадали вище, форми викладів, отже мови, в якій вони відбувалися. І пок. Огоновський, і д. Тершаковець роблять професорам згаданого „Руського Інституту“ докір за те, що викладали вони свої предмети не народньою мовою, але жертвим церковно-славянським язиком (Огоновський), чи навіть церковно-славянсько-російсько-польсько-руським макаронізмом (Тершаковець). Безперечно — мова згаданих викладів не була народньою, як се бачимо не тільки з тогочасних видань деяких професорів „Р. інституту“, але безпосередно з їх викладів, які заховалися в рукописах до наших часів (пр. в Бібліотеці Н. Т. ім. Ш. й ин.). Та не можна одначе забувати сього, що народньої мови в тих часах Українці в публичних (тай не тільки публичних!) виступах взагалі не вживали, що макаронічна мова тодішніх університетських викладів була власне літературною мовою освічених гал. Українців, — о скільки, розуміється, вони взагалі покористувалися „свою“ мовою. Такий стан був у нас не тільки при кінці XVIII в., але протягнувся значно довше, у XIX в., — аж до часів виступу Шашкевича (1837 р.). І Шашкевич власне тому й має у нас значіння, що зірвав з дотогочасним традиційним поглядом на народ і його мову, що зробив власне те, що хотіли би згадані вище автори, аби були зробили обжалувані ними професори „Руського Інституту“ кін. XVIII в. Правда — ми можемо жалувати, що реформатор-Шашкевич появився в нас тільки в 40-их рр. XIX в., а не пр. у 80-тих рр. XVIII в., але хіба-ж можна робити комусь закид в сям, що він був тільки дитиною свого часу, що не зробив перелому, який зробили на рос. Україні — Котляревський, а у Галичині — Шашкевич, за що власне й є Котляревський — Котляревським, а Шашкевич — Шашкевичем?..

А зрештою — мова викладу не могла мати якого небудь впливу на розвій згаданої інституції вже хоч би тому, що руські виклади були призначені з гори виключно тільки для спеціальної категорії гр. к. слухачів теології (тільки!), які могли (властиво мусіли) слухати тільки сих викладів, а не інших. Та про се — далше.

Тим самим паде також далше твердження, наче-б головною причиною невдачі згаданих викладів була їх мертвота й схоластичність (Франко), бо одно — для їх слухачів, як ми сказали, не було ніякого вибору, а друге — така сама мертвота й схоластичність віяла також з латинських викладів теологічного відділу.

Причиною безуспішности „Руського Інституту“ й оконечного його упадку не була отже ані мова, в якій його професори виголошували свої виклади, ані зміст сих викладів. Тим самим не мають підстави обвинувачення, піднесені на тих пунктах проти згаданих професорів цитованими висше істориками нашого національно-культурного життя у Галичині кінця XVIII—поч. XIX вв. Причина така була де инде й була зовсім незалежною ані від професорів сього „інститута“, ані тим менше від загалу тогочасних гал. Українців.

Вона лежала вже в самім зародку згаданої інституції — в її призначенню.

III.

Відомо, в яким стані перейшли галицькі Українці в 2-гій пол. XVIII в. з під польської Річипосполитої під Австрію. Загальний упадок їх — культурний, економічний, політичний і т. д., отсе результат більш як чотирівікового польського пановання над ними — на їх багатій землі.

Такий упадок переживала тоді між ин. також й українська церква у Галичині, в першій мірі в особах її слуг — духовенства. Передовсім відчував ся його повний брак. „Задля браку духовенства, каже д. Ів. Левицький¹⁾, австрійський уряд дозволив галицько-руським єпископам обсаджувати вакантні душпастирські посади священниками, висвяченими в Холмі і Луцку. Сим улекшенням покористували ся многі Галичани, що не мали відповідних студій, а з ритуалами були обзнайомлені, як кождий инший дяк. Єпископи в Холмі й Луцку, а особливо холмський еп. Порф. Важинський висвячував кожного, хто був троха підготовлений в ритуалах і заплатив 100 зол. польських. На запитанне львівського еп. П. Білянського, для чого висвячує таких неуків, холмський владика відповів ляконічно: „Всякое дихание да хвалить Госнода“.

Розумієть ся, австрійський уряд, який безпосередно по окупації Галичини заініціював в її суспільнім і культурнім житю цілий ряд радикальних реформ, не міг толерувати довго таких аномальних відносин у внутрі церкви більшої половини населення краю, — передовсім у своїм власнім інтересі.

¹⁾ Ів. Е. Левицький, Погляд на розвій низшого і висшого шкільництва в Галичині в рр. 1772—1800 (Збірник іст.-філ. секції Н. Т. ім. Ш. т. V, ст. 121).

„Цісар Йосиф, повторимо слова проф. Л. Фінкля¹⁾, бажав скоро дочекати ся овочів з нового університету (львівського), а передовсім ходило йому о освічених священників, які мали виконати в цілім краю, в кождім майже селі начеркнене собі завданне. Одначе не легко було створити такий клер у краю, в яким, як знаємо, наукове вихованне гр. кат. духовників віками було в найбільш оплаканім занедбанню. Не вважаючи на істнованне від 1665 р. Collegium Pontificium для уніятських духовників грецького й вірменського обряду, не вважаючи на монастирі й новіціят у оо. Василіян, не вважаючи навіть на заложений Марією Тересою семінар ad S. Barbaram у Відні в 1775 р., в яким виховувало ся 14 питомців з Галичини, уровень науки був за надто низький, щоби можна було знайти відповідних управителів, або числити на питомців, підготованих до нового пляну філософічного й теологічного виділу, що користував ся при викладах латинською мовою. Показало ся скоро, що коли-б по приписаним правилам хотіти доховати ся найперш учеників, які могли би були слухати на філософії приготовчих предметів в латинській мові, як було приписане, і складати з них іспити, користати з латинських теологічних студій, на яких тільки пасторальну пояснювали по польськи, — дорога була-б довга, а результати, коли-б дали досягнути ся, слабі й пізні. Потреба священників для багатьох осиротілих парохій не дозволяла зрештою ждати терпеливо.

Розумів се також і гр. кат. єпископат. Щоби отже запобічи сій потребі в можливо як найкоротшім часі з одного боку, а з другого — щоби зупинити шкідливу для гр. кат. церкви практику холмського еп. Важинського, гр. кат. єпископи (гал. митроп. Л. Шептицький, львів. еп. П. Білянський, перем. еп. М. Ридло, мункач. еп. А. Бачинський) звернули ся в сій справі безпосередно до цісаря; посилав також відповідні пропозиції до Відня й галицький губернатор. Результатом тих заходів і старань був декрет надворної канцелярії з д. 9 марта 1787 р., який постановляв дословно:

„Ueber die gemachten Vorschläge, wie dem alldort besorglichen Mangel an Seelsorgern des griechisch-katholischen Ritus bei Zeiten vorzubeugen sei, haben Seine Majestät Folgendes zu entschliessen geruhet. Es sey allerdings nothwendig, dass insolange nicht eine hinlängliche Anzahl ruthenischer Candidaten vorhanden ist, welche der

¹⁾ Dr. L. Finkel — Dr. St. Starzyński, *Historia uniwersytetu lwowskiego*. Lwów, 1894, ст. 85.

lateinischen Sprache mächtig sind, eine besondere provisorische Lehranstalt in der ruthenischen Sprache errichtet werde“¹⁾.

Значить — „Руський Інститут“ покликував ся до життя тільки провізорично, часово, — і виключно тільки для кандидатів на гр. кат. духовників, тих власне, що не знали латинської мови, в якій відбували ся виклади теології на університеті. А не знали її тому, бо в кандидати набирали ся з браку інших ученики з укінченою IV-тою нормальною класою²⁾, аби тільки як найскорше заповнити брак духовенства у поодиноких гр. кат. дієцезіях. Було се отже свого роду *malum necessarium*, правда — без порівняння ліпше, як практика еп. Важинського, але все таки до певної міри зло.

Та 4-та норм. класа не могла дати згаданим кандидатам настільки загальної освіти, щоби вони могли з користю для себе слухати університетських викладів — хоч би навіть у своїй рідній мові. Щоби підготувати їх до слухання сих викладів, з'організовано отже для них іще спеціальні курси з інших наук, які мали заступити їм тодішню т. зв. філософію — також у „рідній“ їх мові. Про се говорить згаданий цісарський декрет так: „А що конче потрібне, аби руських кандидатів духовного стану, заки будуть допущені до теологічних студій, приготувати через науку головних предметів філософічних студій, бо-ж не можливо, щоби з користю віддавали ся теології, коли не дістануть наперед філософічних підстав і не втягнуть ся в думанне, мають вони на разі два роки вчити ся в генеральнім семінарі філософії, т. зн. слухати в першім році теоретичної й практичної філософії, в другім — фізики, а на обох роках математики“.

Так повстав т. зв. „Руський Інститут“ з його філософічним і теологічним відділами, а з ним нова категорія гр. кат. духовенства — т. зв. духовники *studii rutheni*.

IV.

Розуміть ся, відповідно до освіти поодиноких категорій гр. кат. духовенства унормовано також їх матеріальне становище.

¹⁾ Zschokke, Die Theologischen Studien und Anstalten in Oesterreich. Ст. 986.

²⁾ Пор. протокол філософічного відділу львів. унів., 1789, № 30 („Zum ruthenischen Studium der Philosophie können nur jene zugelassen werden, die die Normalschule von der I-en bis zur IV-ten Klasse mit Fortgang absolvirt haben“) (Dr. L. Finkel — Dr. St. Starzyński, op. cit. ст. 87).

Найбільше матеріальних користей признано, як і слід, тим духовникам, які кінчили цілу гімназію, потім латинську філософію (3 роки) і вкінці теологію (4 роки). Вони діставали повну нормальну платню тодішнього священника в сумі 300 р. срібн. річно — включаючи тут й доходи з земельного наділу й духовних треб. Для них були доступні всі висші щаблі у гієрархічній драбині, пр. уряди каноніка, декана й ин.

Інакше було з духовниками, які вийшли з т. зв. „Руського Інституту“. Не зважаючи на те, що вони виконували ті самі душпастирські обовязки, що й згадані висше абсолювенти університетських латинських студій, їх поставлено на рівні зі згадуваними нами духовниками холмського свячення т. зв. духовниками *antiquae educationis*, уміщуючи їх тільки на менших коопературах і парохіях і даючи їм тільки половину того доходу, який мали духовники латинських студій — зн. 150 р. срібн. річно¹⁾. Заразом, щоби приневолити дальших кандидатів на гр. кат. духовників до гімназіяльних студій, уряд упішнув гр. кат. духовенство, якого сини мали становити власне тих кандидатів, щоби їх діти ходили до гімназії, бо духовники т. зв. *studii rutheni* не можуть бути допущені до ніяких висших становищ у церковній гієрархії, ані одержати ніяких ліпших парохій. Упішненне таке поновлював він декілька разів, останній раз у 1804 р. — безпосередно перед скасованнем самого „Інституту“. Подаємо його в повнім текстї:

Ex offo № 920.

Stosownie do Naywyższego rozporządzenia pod dniem 22 marca 1787 r. przez List okolny ogłoszonego, tudzież Naywyższego dekretu pod dniem 20 stycznia 1792 r. wypadłego, a pod dniem 9 lutego 1792 r. № 4066 przez Rządu kraiove intymowanego oświadczą się całemu duchowieństwu, a mianowicie alumnom nauk ruskich, że ci, którzy w języku ruskim nauki filozoficzne i teologiczne traktują, nie tylko na żaden urząd i godności w dyecezyi, iako to: kanonika konsystorskiego, konsyliarza i dziekana wyniesieni być, ale ani żadney z lepszych takich, ktore kooperatorow systematycznych wymagają, parafiow osiągnąć nie mogą, gdyż tych oznaczeniem iest, aby na kooperatorach i pomniejszych tylko parafiach umieszczeni byli.

Dan we Lwowie dnia 9 lipca 1804. Mikołay, Biskup.

Michał Harasiewicz, off. general.²⁾

¹⁾ Пор. Я. О. Головацкій, *Обозрѣніе славяно-русской письменности и народнаго образования въ Червоной Руси до занятія Галиціи и Лодомеріи австрійскимъ корпономъ* (Лит. прил. къ „Червоной Руси“, Львів 1893, ч. 4). ²⁾ Рукоп. Бібл. Н. Т. ім. Ш. ч. 206, ст. 75—76.

V.

Що руські виклади були чимсь менше вартним, а в кождім разі не дорівнювали властивим університетським викладам латинським, — се зі сказаного вище видно аж надто наглядно.

Так також дивили ся на них і колегія професорів і академічний сенат львівського університету. „Хоч іще в 1787 р., каже Головацький¹⁾, засновані були катедри на філософічних і богословських факультетах в руській мові, то одначе ні колегія професорів, ні академічний сенат не хотіли професорів їх уважати членами університету й допускати до прав, які їм належали ся, називаючи руські студії *Winkelschulen*. З тої причини і професори богословя Федір Захаряевич й Арсен Радкевич, і професори філософічного факультету Іван Земанчик і Петро Лодій подали в губернію окрему жалобу (21 марта 1789) з просьбою, щоби академічному сенатови було наказано, аби руських професорів почитано й уважано членами університету, аби вони брали участь у засіданнях факультетів й аби їм подавано до відома цісарські розпорядки; бо без повного втілення до університету руські студії вважають тільки покутними школами (*Winkelschulen*). Губерніальна управа віднесла ся (24 марта 1789, ч. 7132) до академічного сенату, вважаючи відповідним, щоби тих професорів як надзвичайних учителів уважано також членами факультетів. Одначе академічний сенат, порозумівшись з деканами і директорами богословського і філософічного факультетів, відмовив руським професорам жаданого місця в засіданнях факультету, вважаючи їх тільки о стільки членами факультетів, що вони стоять під безпосередною управою директора і декана факультету. Але тому, що ніхто зі звичайних професорів філософічного факультету не знав руської мови, то від тепер установлено заступника директора і декана філософічного факультету для іспитів й иншого нагляду руських студій“.

VI.

А тепер пригляньмо ся останньому, найтяжшому закидоєви, який вичислені на початку автори роблять тогочасним гал. Українцям, а то — що вони (тодішні гал. Українці) відносили

¹⁾ Я. О. Головацький, О первомъ литературно-умственномъ движеніи Русинновъ въ Галиціи (Наук. Сборникъ, 1865, II).

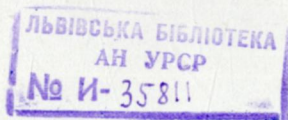
ся до т. зв. Руського Інституту з неохотою, що тільки вони, а ніхто инший, запропастили взагалі сю корисну наукову інституцію.

Зачнемо найперш від „запропащення“.

З поданої в однім із попередніх розділів отсеї статейки історії засновання „Руського Інституту“ бачимо зовсім ясно, які були ціль і призначенне згаданої інституції. Була вона найперш — провізоричною, тимчасовою, отже вже згори обмежена на недовге тільки існування. А існування те було обусловлене спеціальними потребами, в міру задовольнювання яких й існування згаданої інституції ставало чим раз менш потрібним. Значить — видінне її йшло автоматично, само по собі, — зовсім незалежно від прихильного чи неприхильного до неї становища тогочасних Українців.

А зрештою — хіба-ж може бути дивним, що тогочасні гал. Українці не дорожили надто „Руським Інститутом“? Хіба-ж лежало в інтересі гр. кат. церкви збільшування такої катедрії гр. кат. духовників, яку продукував власне згаданий „Руський Інститут“? І до того — на території відвічної ривалізації зі згаданою церквою польського рим. кат. костела, де примітивна оборонна тактика вимагала того, щоби проти агресивного р. к. духовенства поставити армію гр. кат. духовників, яка — коли вже не перевишала — то принайменш дорівнювала би йому матеріяльним становищем, а головно — освітою. А прецінь освіта, яку давав „Руський Інститут“, не могла чейже рівнати ся з освітою, яку давали р. кат. духовникам повна гімназія й університет. І тільки глибше розумінне інтересів гр. кат. церкви, а з тим й інтересів українського народу казали еп. Снігурському на пропозицію Гриневецького — щоби підняв заходи коло відновлення „Руського Інституту“ (1819 р.), відповісти так, як він йому й відповів, — за що власне гнівається на нього д. Тершаковець у своїм „Гал.-руським літературнім відродженню“.

Супроти того й докори инших авторів, зроблені тогочасним гал. Українцям за їх неприхильне становище до „Руського Інституту“, не мають як докори взагалі річевої підстави, а тим менш — за запропащення згаданої інституції.

2005

27107

B-1920

B 1.926

ІВАН КРЕВЕЦЬКИЙ.

НЕОПРАВДАНИ ДОКОРИ.

До історії т. зв. „Руського Інституту“ (Studium ruthenum)
на львівським університеті кін. XVIII — поч. XIX вв.

У ЛЬВОВІ, 1911.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка.